

Бојан Васић

УЛАЗАК У РЕЧ

(Никола Вујчић: *У једном дану*, Архипелаг, Београд, 2022)

Код песника Николе Вујчића, како то у поговору његове претходне збирке каже Саша Радојчић, реч је супстанцијализована. Дакле, она је тешка и стварна, и стога с њом треба поступати опрезно. Ретко који аутор у савременој поезији толику пажњу поклања самој речи, и то не тек као материји од које је песма изграђена, иако се Вујчић неретко баш тиме и бави, већ као готово магичној, животодавној појави која омогућује и одређује перцепцију саме стварности. Стога је код њега мотив речи врло близак мотиву светлости, а оба су присутна у његовом стваралаштву још од песничког првенца, књиге *Тајансџивени сџирелац* објављене далеке 1980. године. Усвајајући у свом формативном периоду различите утицаје, од касномодернистичких, неосимболистичких и митопоетичких, преко неоавангардних, па све до постмодерне метапоетике, Никола Вујчић је током година, радећи у свом „каменолому реченице“, клешући оне најбитније речи ретком поетском осетљивошћу и усредређеношћу, успео да сједини диспаратна полазишта и начини импозантан и стилски препознатљив језички свет.

Реч, глас, тишина и светлост – то су камени темељци Вујчићеве песничке онтологије. Онтологије, јер се аутор из једне збирке у другу концентрише управо на начин на који се песнички свет уопште успоставља. „Између мене и живота крхко је стакло“, стоји на самом почетку ове збирке. Мото преузет од Песое јасно указује на главну проблематику Вујчићевог песничког напора, карактеристичног не само за њега, већ и друге ауторе формиране у истом периоду и нешто касније, а то је однос између речи и ствари. Оно што Вујчића издваја од осталих јесте његов приступ речи, који је у бити више конкретистички него што је то случај код било ког другог песника којег бисмо могли назвати постсимболистом. Ту се Никола Вујчић делимично ослања на авангардно наслеђе, највидљивије у његовој другој збирци, *Новим џрилозима за ауџиобиоџрафију*. Али, опет, оно што га јасно одваја од неоавангардних и поставангардних приступа јесте то што код њега основни градивни елемент песме и света чини управо реч, а не језик. А импликације те разлике су приличне.

Стога мислим да Вујчићеве стихове ипак не можемо откључати служећи се само, или чак првенствено, сосировским, структуралистичким кључем. Његова реч није чисти означитељ, нити главни проблем лежи у њеној референтној функцији. Реч је у ауторовој поезији увек двогуба, непрестано се клацка између пола егзистенцијалног и есенцијалног. Она је код Вујчића, истовремено, и означитељ и ствар. „Изазим из речи коју управо читате“, рећи ће он у уводној песми под називом „Страх у речима“, и наставити: „Реч корак је мој корак. / Реч рука је мора рука.“ Исто тако, у песми „Разговор“, песник ће запитати: „Па, хајде, реци ми, постоји ли истина у речима? / Да ли ће

РАЗМЕНА ДАРОВА

из речи вода потећи вода? [...] Да ли у речи Бог заиста постоји Бог?" У зависности од приступа, ове стихове можемо читати и конкретистички и метапоетички, па чак и симболистички, јер самим чином записивања песник искушава да ли се есенција апстрактног и невидљивог доиста и појављује и да ли на неки начин егзистира у речи.

Али аутора књиге *У једном дану* не интересује толико метафизичко само по себи, колико све оно што је на неки начин из стварности одсутно, а призвано је у њу речима, што имплицира да се можда нигде друго до у њима више заиста и не налази. Управљање пажње на те деликатне појаве што се налазе на граници постојања, најбоље ухваћене управо поезијом, оно је што чини Вујчића такозваним чистим лиричарем. Његове често у критици потцртаване особитости, да се бави истовремено и суштинским и ефемерним, и општим и малим, избегавајући при томе друштвено-историјски контекст и велике речи, с приступом доследно језички минималистичким и изразитом перцептивном снагом да стихом ухвати оно једва видно и једва чујно – све је то последица једног истог напора, а то је да се дâ глас ономе што постоји на самој граници постојања.

Најјасније то видимо у аутором односу према простору сећања, који се због те усредсређености на саму суштину чина изрицања уздиже готово на метафизичку раван и меша с њом. Ту је занимљив мотив *крушке у дворишћу*, која се појављује у више Вујчићевих књига. Овај мотив служи попут каквог сидришта за читав свет призваног детињства, симболизујући његову изгубљену пунину. Иако се у овој књизи то стабло не помиње експлицитно, ипак нешто њему слично можемо пронаћи у песми „Летњи запис“: „Ово стабло је црква купола је небески свод“. У детињству доживљени свет природе постаје не само предмет готово религијског заноса, већ и основа доживљајног искуства темељних појмова: „Време има сада облик јабуке облик крушке“ (насловна песма „У једном дану“). Простор сећања одређује тиме читаву садашњост песничког субјекта, све оно што заиста јесте, бивајући истовремено из тог света неповратно одсутно. И управо речју песник покушава да реши дати парадокс, изнова стварајући нестало и дајући му тело, тело од речи: „Само речи тесне и далеке / Оне ми не дају да га заборавим“ (завршни стихови песме „Од детињства мало ми је остало“).

Овде се опет враћамо на природу песничке речи у поезији Николе Вујчића. Такође у насловној песми, у њеном првом стиху, наводи се како: „Све је довршено у свом плоду и облику.“ Речи су код Вујчића задате, постојане и чврсте као дефиниције у речнику, као ствари које чула откривају и којима светлост даје облик. Нема ту процесуалности и језичке еволутивности, толико важне у различитим неоавангардним праксама. Природа речи код њега се може лепо осликати и песмом „Први дани“, где се наводе мотиви из *Књије Њосћања*, као и оном која је непосредно прати и на њу се наставља, под називом „Претварање“. Сам чим именована јесте магијски и оно увек одређује именовано. Али, ако код Вујчића није дозвољена еволуција речи и ствари, дозвољен је њихов преображај, у суптилној и незавршеној дијалектици означитеља и означеног, речи и чулности: „Чувајте се речи које подивљају / Којима порасту канце“ („Први дани“) или „У зимско доба одећа нас претвара у животиње“ (Претварање“).

Али поезија није ни филозофија, ни лингвистика. Вујчићеве песме нису вредне тек стога што граде занимљиву песничку онтологију, већ што песник на том темељу успева

да читаоца уведе у простор малих епифанија које његова онтологија и танано песничко чуло омогућавају. Никола Вујчић је песник изузетне осетљивости и за виђено и за речено, он стоји пред оним што открива светлост и осмишљава реч готово понизно, и баш због тога изгледа као да му се и стварност и језик сами собом откривају. „Волим да не постојим већ да постоје / само речи које се слажу у стихове“, аутопоетички каже у уводној песми „У мрежи речи“. Иако је лирски субјект овде увек некако по страни, да ли упркос томе или баш због тога, Вујчићеве епифаније доживљавају се као емотивно изузетно снажне, зрачећи аутентичном нежношћу и постојаном добротом.

Књига *У једном дану* исписана је, како стилски и мотивски, тако и композиционо, на трагу ранијих ауторових остварења, али овде се можда више него другде открива да он није песник природе, или тривијалног, или суштине као такве, већ пре свега малих епифанија које из одабраних мотива извлачи стиховима. Вујчићеве главне тематске и мотивске окоснице у овој су збирци прилично измешане, баш као што су то и тренуци од којих је састављен један дан. Иако је књига тематским тежиштима подељена на циклусе, где у непарнима доминира мотив речи, а у парнима светлости, можемо рећи да је много важнији композициони елемент сам начин на који су песме уланчане и на који се настављају једна на другу. Књига се, тако, као и дан, састоји од малих епифанијских призора. „Човек се не сећа дана, сећа се тренутака“, узима Вујчић Павезеове речи за мото песме „Двориште“, једне од најважнијих у збирци *Скривено-сти*, а исте би могле да важе и за ову. Дан је само каталог и простор дешавања епифанијских тренутака. Све што песник доживи постаје једно мало откривење кад се смести у стих. А Никола Вујчић има дара за таква откривења као ретко ко други на нашој песничкој сцени. Зато увек вреди изнова и изнова га ишчитавати.